



Co přinese doba pokoronarovirová?

Bez mimořádných opatření prohrájeme všichni

Celá republika čelí nebezpečí, které si ještě doslova před několika dny uměl jen málokdo představit. Všichni jsme věděli, že někde daleko v Číně v jakémsi Wuchanu, o kterém jsme toho moc nevěděli, je epidemie nemoci, na kterou tam lidé umírají. Viděli jsme záběry vylidněných ulic, množství zdravotníků či vojáků v ochranných oblecích, kteří měří teplotu všem lidem, či rozprašují dezinfekci v ulicích měst, lidi v rouškách na ulicích atd. Bylo mezi námi nemálo těch, kteří to považovali za místní folklór, který jaksí patří k té - mainstreamovými medii – slušně řečeno – neoblíbené zemi. Prostě je to daleko, tak co se s tím zabývat. Dokonce, i když se virus objevil už v Itálii, tak to vůbec mnoha lidem u nás nevadilo, aby si do italských Dolomit nejeli zalyžovat, aby si pak následně ten virus přivezli i k nám. Dnes se celá republika ocitá ve stavu karantény, ačkoli to zatím oficiálně řečeno nebylo, ale v zásadě je to tak.

Co tedy dělat? První reakce, které jsme viděli jak ve veřejnosti, tak i ve vyjádřeních vládních činitelů jsou zatím setrvačné, jako by šlo jen o malou epizodu, která za čtrnáct dní pomine. Tak nějak byla formulována první opatření. Můžeme si to vykládat tím, že je tato situace natolik překvapivá, že ani nebylo možné v dané chvíli uvažovat jinak. Ona se ta pravda musí dávkovat postupně – to je obecná lidská zkušenost.

HLAVNÍ PROBLÉMY, KTERÉ NÁS ČEKAJÍ?

Na elektřině závisí všechno

Především je nutno počítat s tím, že virus může zasáhnout lidi na všech místech a tam všude bude nutno přikročit k dílčím karanténám, k omezení výroby atd.

V první řadě je nutno udržet výrobu elektrické energie. Zajistit těžbu uhlí a bezchybný provoz atomových elektráren a rozvodové soustavy. Na elektřině závisí dodávky vody a plynu pro obyvatelstvo. Na elektřině dnes závisí všechno – mobily, stejně jako platební karty či domácí nebo opravdové pekárny chleba - prostě všechno. Vyvážíme elektřinu – prioritu musí mít naše spotřeba. Na druhou stranu, jak se bude utlumovat naše průmyslová výroba, měli bychom mít dostatečnou výkonovou rezervu. Prostě fungování elektrizační soustavy dnes má prioritu nejvyšší – nakonec i to fungující zdravotnictví je na ní kriticky závislé.

Hodně se zpočátku mluvilo o udržení výroby. To už je v současnosti iluze a teprve budoucí dny odhalí, jak je to velký problém. Udržet je nutno výrobu potravin – především pekárny, mlékárny, masokombináty. Musíme udržet výrobu prostředků pro boj s virem – chemie, zdravotnické přípravky. To má nespornou prioritu. Ostatní výroba se během deseti dnů výrazně omezí sama. Na konci měsíce už to bude hodně patrné. Jednak tam začnou chybět lidé vlivem nákazy a spíše karantény, jednak vlivem chybějící kooperace.

O tom nakonec svědčí prohlášení koncernu Volkswagen, že zastaví výrobu na dva až tři týdny a dá se očekávat, že to bude trvat ještě déle. Vždyť neběží prodej, přece jsme zavřeli autosalony. Ale hlavně, kdo by dnes myslel na koupi nového auta? Kromě toho je nutno vidět, že nejen český vývoz, ale i zahraniční kompletace pro naše výrobky budou problémem. Navíc již dnes je jasné, že celý německý autoprůmysl zastavuje od příštího týdne výrobu – neoficiálně na jeden měsíc. Tak budme realisty...

Jako subdodavatelé nerozhodujeme

Zkusme si k tomu udělat takovou jednoduchou úvahu. Hrubá produkce hlavních odvětví – zpracovatelský průmysl, suroviny atd. – představuje kolem 7500 mld a přeshraniční vývoz zboží - ten který zahrnuje kooperace je zhruba 4500 mld. Dovoz je o něco menší.

Tedy váha zahraničního obchodu jako hlavního odběratele pro naše firmy je mimořádně vysoká. To není jistě nijak překvapivé zjištění, protože už delší dobu mluvíme o tom, že česká ekonomika je subdodavatelskou ekonomikou, velkou měrou zaměřená na kooperace se zahraničím, na dodávky součástek a dílů. Jakmile tedy dojde k omezení výroby, a tedy odbytu v zahraničí, pak nevyhnutelně se musí zastavit i výroba v ČR. Za této situace usilovat o udržení výroby je téměř zbytečné, protože její zastavení vůbec není v naší moci. Naprosto realisticky musíme uvažovat o tom, že právě tato část ekonomiky se nejspíše do deseti dnů zastaví. Kromě jiného také proto, že máme zastaven prodej u nás. Sice to jistě není kritické, ale jaké zboží se bude prodávat, jsou-li zavřené prodejny? Tak nějak to přece také probíhalo ve Wuchanu.

Obnova zdevastované ekonomiky

Tento vývoj bude mít dopad na zaměstnanost. Největším problémem bude pro první období odvětví stravovacích služeb, také další obchodní síť a navíc zastavení obchodu bude mít dopad na dopravu. Celkový dopad, pokusíme-li se to odhadnout, by mohl být zhruba na čtvrtině počtu zaměstnaných – tedy někde kolem 150 tis. K tomu je nutno připočítat další ztráty pracovních míst v průmyslu v rozsahu kolem 150 - 200 tis. Dále je nutno počítat i s dopadem na OSVČ, kde může jít asi tak okolo 100 tis. osob, což je možná příliš vysoké číslo.

Na první pohled jde o vysoká čísla – ve vztahu k počtu zaměstnanců je to kolem 10 %. Nemělo by jít však o dlouhodobou nezaměstnanost, ale o nezaměstnanost krátkodobou, která se po uplynutí největší krize bude rychle snižovat. Pokud bychom předpokládali, že průběh koronavirové krize by byl analogický k Wuchanu, pak by v průběhu května nejspíše června mělo být dosaženo dna krize a začít by povolna obnova zdevastované ekonomiky.

Nejsložitější bude obnova v turistickém ruchu – lidé nebudou mít snahu někam cestovat a naše turistické kapacity závisí na zahraničí. Paradoxně na asijských turistech, z Ruska a pak také z Evropy – např. z Itálie. Navíc na konci této krize nebudou mít tuzemští turisté patrně ani peníze. Přitom – a to je také paradox - zotavení tohoto „průmyslu“ nevyžaduje žádné velké investice – stačí jen otevřít, otřít prach a zavézt zboží. To, co se nedá snadno „opravit“, bude sklon lidí k cestování - obnovit důvěru a chuť někam jet bude nesporně trvat delší dobu. Pro českou ekonomiku a zejména Prahu je to však mimořádně důležitý prvek rozvoje.

Obnova výroby v dalších segmentech bude složitější, protože očekáváme, že tempo výroby se bude jen pomalu zvyšovat. Velký problém budeme mít ve stavebnictví, které je dnes vysoce závislé na zahraničních pracovních silách a ty nebudou moci přijít dříve než na podzim - především z Ukrajiny, kde koronavirová krize teprve začíná... Opravu D1 v termínu sotva stihneme.

Změnit myšlení – štěstí přeje tomu, kdo dříve pochopí

Až dosud sledujeme snahu některých ministrů dívat se na současný vývoj „starýma“ očima. Připomíná nám to ono známé úsloví, že generálové se vždy připravují na tu minulou válku. A k tomu dodejme, že vyhrávali ti, kteří dříve pochopili, že už je to jiná válka.

Opět můžeme slyšet názory, že je nutno vydávat peníze s rozmyslem, myslet na rozpočtovou odpovědnost, na nezvyšování zadluženosti, na schválené rozpočtové rámce atd.

Toto uvažování by mělo co nejdříve skončit. Koho ve chvílích doslova smrtelného ohrožení zajímá nějaká rozpočtová odpovědnost? Asi jen hlupáky. Když to řekneme lapidárně – jsme ve válce a tam se nemůžeme dívat na to, jestli nás vítězství bude stát o miliardu více, než jsme si někde naplánovali.

Jen vítězství se počítá

Proto by se měli naši „šetřílkové“ na ministerstvu financí či jinde podívat do světa. Tam se na nějaké rozpočtové deficity nikdo moc nedívá.

Jako bychom se vůbec nepoučili z krize předchozí. Jak dlouho nás tehdejší ministerstva ujišťovala, že se nic neděje, že je to daleko, až někde v Americe, že my musíme šetřit atd. atd. Podívejme se na jeden z možných scénářů spočívající na velmi hrubé úvaze o základních růstových parametrech. Pokud budeme uvažovat o poklesu průmyslové výroby, návazně i dopravy kombinované s výrazným s poklesem v turistickém ruchu, pak se snadno dostaneme k poklesu HDP o 5 - 8 % a to nemusí být konečné číslo.

Úvahy o deficitu 300 miliard?

Pokud bude ekonomika minimálně jedno čtvrtletí ochromena a produkce se v podstatě zastaví s výjimkou již uvedeného potravinářského průmyslu, energetiky a chemie a dalších menších odvětví včetně služeb (ty jsou dnes již v podstatě ochromeny), pak se bez větších problémů dostaneme k takovému poklesu. Z toho pak ale také vyplývá, že rozpočtový deficit bude vyšší než 150 mld. Kč. I to je výchozí číslo, které se bude ještě dále upřesňovat. Pokud by tomu tak bylo, dalo by se totiž ještě hovořit o úspěchu. To reprezentuje jen něco kolem 3 % HDP. Světové ekonomiky dnes dělají kroky daleko razantnější. USA již ohlásily dotaci pro ekonomiku ve výši 1 500 mld dolarů a další za 700 mld. My jsme samozřejmě jinde, ale kdybychom chtěli mít stejnou relaci, pak by naše úvahy o rozpočtovém deficitu začínaly nad 300 mld. Kč.

Využijme dánský příklad

Celá současná krize však odhalila i některé další stereotypy našeho uvažování. Tak např. naše centrální banka nám ještě před týdnem vysvětlovala, že musí bojovat s inflací a zvýšila základní sazbu na, v té době v Evropě nevídanou, úroveň - 2,25 %. Za pár dní už přispěchala se snížením sazby o celkem zanedbatelných 0,5 %. Samozřejmě, že na tom to neskončí a zase váhavě bude pokračovat. Není však právě tento postup dokladem krátkozrakosti, strnulosti, neschopnosti předvídat a bohužel naprostého nepochopení podstaty současných problémů, jak světa, tak i české ekonomiky?

Nenastal čas k tomu, abychom podobně jako Dánsko jsme vyhlásili, že stát uhradí 75 % mezd zaměstnanců, pokud zaměstnavatelé uhradí zbývajících 25 % a zaváží, že lidé nebudou propouštěni, zůstanou v zaměstnání. Opravdu to nelze udělat pro některé sektory či odvětví nebo plošně v celé ekonomiky třeba na příští tři měsíce do konce června?

Možná, že tato krize přispěje i k likvidaci dalších nedomyšleností. Marně jsme někteří upozorňovali, že mít peníze je hezká věc, ale jsou chvíle, kdy si za ně nic nekoupíte. Tato chvíle nastala právě teď. A tak potěší, když vidíme nemálo příkladů iniciativního jednání jednotlivců či některých firem. Jen bychom jim neměli často nesmyslnými předpisy resp. administrativními předpisy bránit.

Nebo jiný příklad - nemáme základní kapacity – např. k výrobě roušek – úplně jednoduchého výrobku, který pak sháníme všude po světě – a celý ten tzv. vyspělý svět zjišťuje, že jejich výroba není jinde než v Číně. V honbě za jednoduchými zisky jsme zapomněli na schopnost umět se bránit, spoléhat na vlastní síly a nečekat, že někdo něco udělá za nás. Proto je potřeba mít právě takový potenciál, kterým budeme schopni bránit občany. To je však na jinou debatu – až po této krizi.

19. března 2020

Josef Středula, předseda ČMKOS